

УДК 069.014:[304.44+93]99+7]:[061.2:001](045)
(477.83-25)
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2023.04.850>

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ МУЗЕЙ НТШ ЯК УКРАЇНСЬКА ВИСТАВКОВА ЛОКАЦІЯ: МУЗЕЙНИЙ, МИСТЕЦЬКИЙ ТА ГРОМАДСЬКИЙ ВИМІРИ

Віталій КУШНІР

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8809-0108>

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник,
Музей етнографії та художнього промислу,
Інститут народознавства НАН України,
проспект Свободи, 15, 79000, м. Львів,
e-mail: vitaliy_val@ukr.net

У період між двома світовими війнами Музей НТШ виконував роль одного з найактивніших українських культурних осередків Львова та Галичини. В умовах досить чітко окресленого розмежування соціально-культурного життя основних етнічних спільнот на західних українських теренах, а також відверто непропорційного, передусім на користь поляків, розподілу владою публічних коштів, функціонування таких культурних інституцій вимагало значних добровільних зусиль української громади.

Метою статті є висвітлення історії та особливостей роботи Культурно-історичного музею НТШ як важливої локації цілого динамічного культурного простору української спільноти Львова, зокрема у його транскордонному та міжнаціональному вимірах. У фокусі уваги при цьому є проведення у музеї виставок, що нерідко ставали резонансною подією мистецького, культурного та суспільного життя міста.

Хронологічні рамки роботи охоплюють період 1920—1930-х років, тобто час, коли Львів перебував під владою Польської держави.

Методологія дослідження ґрунтується на комплексному залученні низки принципів та методів музеєзнавчих та історичних досліджень, зокрема, принципу історизму, компаративного методу, а також мистецтвознавчого аналізу, передусім візуального та формально-стилістичного.

Ключові слова: Музей НТШ, музейництво, етнографія, виставки, українські творчі спілки.

Vitalii KUSHNIR

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8809-0108>

Candidate of Historical Sciences,

Senior Research Fellow,

Museum of Ethnography and Art Crafts

Of the Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine,

Svobody ave., 15, 79000, Lviv, Ukraine,

e-mail: vitaliy_val@ukr.net

THE CULTURAL AND HISTORICAL MUSEUM OF THE NTSH AS A UKRAINIAN EXHIBITION LOCATION: MUSEUM, ART AND PUBLIC DIMENSIONS

In the period between the two world wars, the Shevchenko Scientific Society Museum played the role of one of the most active Ukrainian cultural centres of Lviv and Galicia. In the conditions of a clearly defined demarcation of the social and cultural life of the main ethnic communities in the western Ukrainian territories, as well as disproportionate distribution of public funds by the authorities, primarily in favour of the Poles, the functioning of such cultural institutions required significant voluntary efforts of the Ukrainian community.

The purpose of the article is to highlight the history and peculiarities of the work of the Cultural and Historical Museum of the Shevchenko Scientific Society as an important location of the entire dynamic cultural space of the Ukrainian community of Lviv, in particular, in its cross-border and international dimensions. At the same time, the focus of attention is the holding of exhibitions in the museum, which often became a resonant event of artistic, cultural and social life of the city.

The chronological framework of the work covers the period of the 1920s—1930s, that is, the time when Lviv was under the rule of the Polish state.

Conclusions. In the interwar period the Museum of the Shevchenko Scientific Society became one of the important «nodes» of the whole network of social and cultural communication of the Ukrainian community of Lviv. The maintenance of the institution's activities required significant voluntary efforts of members of the Ukrainian community, embodied, in particular, in the work of the Society of Museum Supporters. The core of the functioning of the museum as a Ukrainian centre of a multi-ethnic city was the holding of art and educational exhibitions on its rooms. Their organization required the combined efforts of museum workers themselves, Ukrainian artists, photographers, scientists and educators. Arousing the lively interest of the press, exhibitions in the museum became, therefore, multidisciplinary cultural projects, also significant from the point of view of the institution's financial interests. They also promoted cooperation between Ukrainian museum institutions, acted as an effective stimulus for the cultural and social life of the Ukrainian community in various countries.

The research methodology is based on the complex involvement of a number of principles and methods of museology and historical research, in particular, the principle of historicism, the comparative method, as well as art analysis, primarily visual and formal-stylistic.

Keywords: Museum of the Shevchenko Scientific Society, museology, ethnography, exhibitions, Ukrainian creative unions.

Вступ. Протягом двох десятиліть перебування у складі відновленої Польської держави (1919—1939 рр.) Львів, як і в попередню епоху своєї історії, залишався містом, чий етнічний та культурний «профіль» визначало співіснування трьох його найбільших спільнот: поляків, євреїв та українців. Не вдаючись у нюанси цілого спектру культурної, мовної та релігійної totoжності мешканців галицької столиці у міжвоєнний час, відзначимо тільки, що ствердження замість австрійської польської адміністрації зробило беззаперечним домінування у міському культурному просторі поляків, які становили трохи більше половини населення Львова. Водночас Львів був місцем зосередження головних українських політичних та культурних інституцій, їхніх керівних органів, концентрації української культурної та порівняно нечисленної економічної еліти.

Ще з періоду австрійського урядування у Галичині значна частина культурних інституцій у Львові створювалася та розвивалася як інституції національні, що обумовлювало їхній нерозривний зв'язок передусім з тією чи іншою мовно-етнічною спільнотою міста. Саме як українська національна інституція постав у місті й Музей Наукового товариства ім. Шевченка (1892—1940 рр.). Протягом кількох десятиліть своєї історії він змінював назву, розташування та зазнавав реорганізацій (від травня 1932 року природничий відділ Музею НТШ офіційно діяв як самостійний музей, а решта, основна частина збірок функціонувала під назвою Культурно-історичного музею НТШ), проте від самого початку прагнув репрезентувати у поліетнічному соціокультурному просторі Львова український погляд на історичну та культурну спадщину.

Іншим виміром національного статусу Музею НТШ стало те, що він функціонував як елемент мережі українських інституцій міста, пов'язаних одна з одною ідеологічно, персонально та економічно. Відоме тогочасне гасло «свій до свого по своє» було як культурною формулою, так і формулою захисту інтересів українців у конкурентному просторі економічного суперництва та міжетнічних/міжнаціональних колізій. Хоча музей, як й інші публічні установи міста, був відкритий для будь-якого відвідувача, кількісну основу його аудиторії становили відвідувачі-українці — організовані екскурсії. По суті, ціла його діяльність вимагала систематичної під-

тримки та залучення зусиль і ресурсів української громадськості міста та Галичини. У Львові, де у руках української спільноти було порівняно небагато локацій, придатних для значних публічних заходів, приміщення Музею НТШ стали одним з головних осередків проведення українських виставок та інших культурних починань. Для самого Музею вони також виявилися важливим напрямом роботи.

Метою нашої статті є висвітлення історії та особливостей роботи Культурно-історичного музею НТШ як важливої локації цілого динамічного культурного простору української спільноти Львова, зокрема у його транскордонному та міжнаціональному вимірах.

Методологія дослідження ґрунтується на комплексному залученні низки принципів та методів музеєзнавчих та історичних досліджень, зокрема, принципу історизму, компаративного методу, а також мистецтвознавчого аналізу, передусім візуального та формально-стилістичного.

Основна частина. Перша після закінчення воєнного лихоліття 1914—1921 років виставка відбулася в Музеї НТШ у травні-червні 1922 року. На ній демонстрували роботи українських митців — учасників Гуртку діячів українського мистецтва (ГДУМ), створеного раніше того ж року з ініціативи мистецтвознавця Миколи Голубця. Організація цього об'єднання, яке очолив художник Петро Холодний (старший), стала помітною подією культурного життя української спільноти Львова, що пережила світову війну та гірку невдачу свого державотворчого чину. На виставці в музеї експонувалися твори Миколи Анастасієвського, Лева Геца, Миколи Бутовича, Антона Монастирського, Юрія Магалевського, Павла Ковжуна, Олени Кульчицької, Леоніда Перфецького, Петра Холодного, Олександра Харкова, Олекси Новаківського, а також роботи архітекторів Володимира Січинського, Олександра Лушпинського, Сергія Тимошенка та ін. [1]. Наступного, 1923 року, друга виставка ГДУМ також пройшла у Музеї НТШ, натомість третю та останню четверту (1926 рік) приймав у себе Національний музей [1].

Нового імпульсу виставкова діяльність Музею НТШ набула під керівництвом Ярослава Пастернака, українського археолога, етнографа, громадського діяча, що очолив Музей наприкінці 1928 року. У

виставковій роботі Музею НТШ цього часу можна виділити кілька основних напрямків.

Передусім, постійними гостями установи стали три українські творчі асоціації — Асоціація незалежних українських митців (АНУМ), Українське товариство прихильників мистецтва (УТПМ), і Українське фотографічне товариство (УФОТО).

АНУМ діяла у Львові у 1931—1939 роках. Асоціація ставила своєю метою підтримку та згуртування українських митців з різних країн Європи, насамперед тих, чия творчість була близькою «духові часу» [2]. Ці два моменти — сприяння «актуальному» українському мистецтву, художникам, що прагнули працювати у руслі мистецьких засад модернізму, засвоювати та розвивати на українському ґрунті новітні мистецькі напрямки, і водночас міжнародна, транскордонна взаємодія українських митців, були головними для «анумівців».

За увесь час своєї діяльності асоціація провела у Музеї НТШ декілька виставок. Уперше члени АНУМ виставляли свої твори у залах музею 5 червня — 12 липня 1932 р. Наступна виставка робіт учасників асоціації пройшла 16 грудня 1932 р. — 24 січня 1933 р. Свою четверту, збірну виставку «анумівці» знов провели у залах Музею НТШ, і вона також мала успіх у критиків та прихильників сучасного мистецтва [3, с. 12]. З 8 листопада по 6 грудня 1936 року в музеї Товариства пройшла VIII виставка АНУМ. Вона була присвячена митрополитові А. Шептицькому, що допоміг з її організацією, й виявилася останньою загальною виставкою учасників асоціації [4, с. 5].

Усі виставки АНУМ мали чималий резонанс в українському культурному середовищі Львова, викликали жваве обговорення та суперечки, що опосередковано привертало увагу й до експозиції самого Музею НТШ. Участь у них брали не лише члени асоціації з Галичини, але й українські митці з європейських країн та навіть радянської України, як, наприклад, на другій виставці АНУМ (та першій у залах Музею НТШ) у червні — липні 1932 р., де експонувалися графічні твори 120 авторів. Частина експонатів, представлених на цій виставці, згодом репрезентували українське мистецтво на виставках у Празі, Берліні, Римі та Лос-Анджелесі [4, с. 4]. І. Гах відзначала: «Про успіх великого «графічного проекту» АНУМ писала і українська, і польська

преса, адже виставка підтвердила високий рівень представленого експозиційного матеріалу, а її каталог був практично коротким, лаконічним і змістовним теоретичним роз'ясненням експозиційного матеріалу, і технологічних тонкощів мистецтва графіки» [3, с. 11].

Значний відгук у критики та публіки знайшла й четверта «анумівська» виставка. На ній, як і на попередніх, представили роботи українських митців, що працювали тоді у різних країнах — у Парижі (М. Андрієнко, М. Глущенко, В. Ласовський, В. Винниченко), у Варшаві (Н. Хасевич, О. Шатківський, П. Мегик), Празі. З кількох львівських приватних колекцій на виставку потрапили також роботи «радянських» митців — М. Жука з Харкова, О. Сахновської та О. Усачьова з Москви [4, с. 4]. Виставка отримала схвальні рецензії в українській та польській пресі Львова. Водночас, автор українського часопису Микола Бутович писав про мале розуміння «актуального» мистецтва, презентованого на виставках АНУМ, чималою частиною української публіки [4, с. 5].

Діяльність Українського товариства прихильників мистецтва була зосереджена на підтримці мистецької школи Олекси Новаківського, популяризації творів самого майстра та його учнів [5]. Організована УТПМ виставка уперше проходила у залах Музею НТШ з 4 грудня 1932 року і до січня 1933 року. У ній взяли участь кілька десятків українських митців, переважно зі Львова, але також і з-поза його меж та навіть з-поза кордонів Польщі. Зокрема, у третьому залі музею глядачі могли бачити роботи українських художників з Парижа — Северина Борачка, Михайла Андрієнка, Софії Зарицької, Миколи Кричевського, Василя Перебийноса, митців з Варшави — Петра Мегика та Ніла Хасевича [6]. Учасниками виставки стали також Григорій Смольський, що жив тоді в Італії, учні Новаківського Антін Малюца, Степан Луцик. Двадцять одну свою роботу, що зайняли окремий зал, представив на виставці сам Олекса Новаківський.

Серед відвідувачів виставки були відомі в українському Львові люди, зокрема Антін Рак, суддя Львівського окружного суду і водночас очільник УТПМ, а також Надія Макух, Ольга Ниткевич, Лідія Туркевич, близькі до середовища школи О. Новаківського представниці львівського «мис-

тецького бомонду» [7, с. 4]. Бажаним гостем музею став англійський журналіст Фредерік Фойт, берлінський кореспондент часопису «The Manchester Guardian» — видання Лейбористської партії.

Після варварської польської «пацифікації» української Галичини восени 1930 року уряд лейбористів на чолі з Дж. Макдональдом піддав гострій критиці дії польських властей. Фредерік Фойт, що відвідав Галичину, публікував у своїй газеті викривальні репортажі про беззаконня та насильства польської поліції та військових, зокрема представив фотографії, зроблені ним у львівському шпиталі, де лікувалися постраждалі українці (реакцією влади стали тоді обшуки у лікарні та у помешканнях багатьох львівських лікарів) [7, с. 5].

Ще одна виставка УТПМ відбулася у Музеї НТШ у жовтні 1934 р. На ній публіці репрезентували переважно роботи учнів Олекси Новаківського. Виставка знайшла відгук в українській пресі, правда, досить стриманий. Святослав Гординський, один із засновників АНУМ, художник, мистецтвознавець та дослідник історії літератури, а тоді вимогливий критик львівського літературно-художнього часопису «Назустріч» так узагальнив свої враження від неї: «Рефлексії з вистави зовсім невеселі: чується в нас жахливий брак своєї мистецької, незалежно поставленої школи, яка б керувала мистецькі обдарованою молоддю та створювала б хоча б малу творчу атмосферу, вириваючи молодь від тупцювання на місці, праці за давно вивченими шаблонами» [8, с. 46].

Проте С. Гординський відзначив, що серед представлених на виставці — роботи молоді мисткині Іванни Нижник, вихованки мистецької школи О. Новаківського, якій радив залишити провінційний, на його думку, Львів, продовжити мистецьку освіту та працю у Західній Європі [9].

Вагомою складовою виставкової роботи Музею НТШ стало проведення персональних виставок українських митців. У квітні — травні 1933 року музей надав свої приміщення для ретроспективної виставки робіт відомої мисткині Олени Кульчицької. У чотирьох залах відвідувачі мали змогу побачити більше півтори сотні її творів у різних жанрах та техніках, а також авторські килими [10]. У лютому — березні 1934 року в Музеї НТШ відбулася персональна виставка Лева Геца, українського художника, викладача гімназії, організатора та ке-

рівника музею «Лемківщина» у Сяноку, яку автор представив на ній свій двадцятилітній творчий доробок. Виставка виявилася популярною, а до того ж принесла Л. Гецу фінансовий успіх — чимало з виставлених робіт знайшли покупців [3, с. 14].

У лютому наступного року у залах музею демонструвалися роботи Миколи Глуценка, видатного українського радянського художника (а за сумісництвом закордонного агента радянських спецслужб, що, треба думати, й давало йому можливість виставлятися за межами СРСР, в якому тоталітарна держава узяла творчість та публічну презентацію робіт митців під жорсткий контроль) [11]. М. Глуценко, який був членом АНУМ, представив на виставці близько ста своїх живописних робіт та рисунків [3, с. 12]. 1936 року Музей НТШ провів посмертну виставку творів Олекси Новаківського.

Неодноразовим гостем музейних залів стало Українське фотографічне товариство. Воно постало у Львові 9 листопада 1930 року, і функціонувало до 1939 року. Завданням товариства була підтримка українських аматорів фотографії, зокрема через організацію курсів для початківців, надання допомоги в користуванні апаратурою, спеціальної літератури [12, с. 5]. Протягом 1933—1939 рр. товариство видавало фаховий часопис для фотолюбителів «Світло й Тінь», що став першим таким виданням на теренах Західної України. Відповідаючи на запитання журналісту українського часопису «Назустріч», учасники товариства так визначили його цілі: «Звернути увагу свого громадянства і чужинців на різні своєрідні прикмети нашого національного характеру, наш побут, краєвид у фотографічній оформленні» [12, с. 6].

Особливого значення УФОТО надавало створенню етнографічної фотографії, що мала б фіксувати та популяризувати своєрідні риси традиційної української культури. Цей напрямок роботи став найважливішим для Юліана Дороша, українського фотографа, кінооператора та режисера, одного із засновників та активного члена УФОТО. Сам він так писав про нього: «Мабуть мало наших світлиців знає, що проста сільська хата є в середині дуже чиста і гарна та що вона може бути неабияким об'єктом для фотомитця. Або селянський віз? Або багато, багато інших речей на селі... А це просто дивним видається, чому нікому не прийде на думку віддзеркалити у своїй світліні правдиве життя батьків» [12, с. 7].

Крім світлин, що фіксували життя та традиційний побут галицького українського села, Ю. Дорош також започаткував серед галицьких українців створення фільмів з етнографічної тематики. Першою стала коротка (100 метрів плівки) кінострічка «Раковець», що відобразила сцени з життя мешканців цього села, зокрема весілля за народним обрядом. Його демонстрували публіці під час другої виставки УФОТО у грудні 1931 року, згодом на засіданні етнографічної секції НТШ, а також у деяких львівських школах [12, с. 7].

Учасники Українського фотографічного товариства уперше виставляли свої роботи у залах Музею НТШ на виставці, що відбувалася з 30 жовтня по 12 грудня 1932 року. Наступну виставку, що називалася «Наша Батьківщина у світліні», УФОТО проводило у Природничому музеї НТШ у листопаді 1935 року. Вона виявилася досить популярною, її відвідало 1300 осіб [13, арк. 2]. На виставці, яку товариство організувало спільно з туристично-краєзнавчим товариством «Плай», у трьох розділах експонували понад 450 світлин 67 авторів, зокрема й близько сотні фотографій Ю. Дороша [12, с. 9—10].

Звернула увагу на виставку й львівська українська преса. Зокрема, рецензентка часопису «Нова Хата» (відповідний текст підписаний криптонімом «У.С.»), ймовірно, це Уляна Старосольська, одна з його постійних авторок), відзначала етнографічні світлини Ю. Дороша, його «не тільки цікаві знімки з обсягу ноші, чи архітектури, уладження хат чи церков (прегарні трійці наче китайські божки, сволоки і т. п.), але й добре підхоплені групи при обрядах» [14, с. 16]. Авторка рецензії також виділила фотороботи Ольги Шепарович, Михайла Драгана. Шкодуючи, що етнографічна фотографія представлена на виставці менше, ніж можна було б, з розділу фотографій краєвидів вона висловила похвалу фотороботам А. Ортинської, яка «дала немов живу Золоту Бистрицю. Таку живу, що аж холодом та вогкістю віє від її води» [14, с. 16]. Натомість, поділ експозиції на три частини — мистецьку, документальну та окремих відділ для початківців — рецензентка вважала не дуже вдалим, пропонуючи поділ представлених фото за регіонами, а вже у межах кожного з них — за вказаним принципом [14, с. 16].

У квітні-травні 1937 року УФОТО провело в залах музею сьому виставку. На ній свої роботи (усьо-

го експонувалося 157 знімків) представили більше трьох десятків українських майстрів та аматорів художньої фотографії. Так само багато учасників було у наступній фотовиставці, яку в 1938 р. УФОТО знов провело в Музеї НТШ [15].

Ще одним напрямком виставкової діяльності музею було проведення українських виставок соціально-просвітницького спрямування. Йдеться про виставки заснованого 1909 року Українського протиалкогольного та протиникотинового товариства «Відродження», метою якого було протидія пияцтву, а також палінню, пропагування здорового способу життя. Перша виставка товариства пройшла у залах Природничого музею НТШ 7—15 лютого 1932 року, і далі такі виставки, що виявилися доволі популярними, відбувалися у ньому декілька років поспіль. Лютий 1931 року вважається міжнародним місяцем боротьби за тверезість, тому час для виставки був обраний не випадково [16, с. 39].

На урочистому відкритті виставки виступили голова НТШ Кирило Студинський, директор Музею НТШ Ярослав Пастернак, а також голова товариства, медикня, громадська діячка Софія Парфанович [16, с. 39].

Музей НТШ надавав свої зали для проведення виставок кооперативу «Українське народне мистецтво» (УНМ). Такі виставки ставали заходами, що сполучали у собі комерційну та просвітницьку складову, вимагали співпраці науковців, музейників та кооператорів. Уперше члени кооперативу виставляли свої роботи на площах музею у лютому 1931 року; тоді ж у ньому відбулася виставка творів Олени та Ольги Кульчицьких [17, с. 18]. Помітним суспільним заходом стала виставка виробів УНМ, проведена в музеї 15 вересня — 20 жовтня 1935 року. Кооператори представили рушники, обруси, інші ткацькі вироби власного виготовлення. Натомість, музей виставив килими з Наддніпрянщини, плахти та інші зразки традиційного народного ремесла зі своєї збірки. Йшлося, отже, не лише про просування на конкурентному ринку продукції українського кооперативу, але й популяризацію традиційних елементів народної культури.

Важливим у цьому відношенні заходом у рамках виставки став прочитаний Володимиром Залозецьким реферат (доповідь) «Народне мистецтво і модерна мистецька творчість», у якому дослідник під-

креслив зв'язки сучасного мистецтва із народною мистецькою традицією, а також значення для економічного виживання традиційного ремесла його пристосування до потреб сучасного міського вжитку [18]. Із доповіддю про українські килими виступив на виставці Володимир Січинський. Стефанія Парилле (мати Северина), викладачка гімназії СС Василянок, виголосила публічну доповідь про свою поїздку до США із етнографічною виставкою, що складалася з експонатів музею при цьому навчальному закладі, яким вона опікувалася.

Значний суспільний резонанс, що часом набував виразних політичних акцентів, мали етнографічні та демографічні виставки, які проводив Музей НТШ. Протягом перших трьох тижнів грудня 1935 року в музеї із чималим успіхом серед публіки пройшла українська демографічна виставка під назвою «Український народ, його життя і праця», організаторами якої були географ, демограф Володимир Кубійович та В. Кулицький (на жаль, автору не вдалося знайти відомостей про цю особу, що згадується у джерелі) [19, с. 101]. Експоновані на виставці діаграми, карти, схеми та ін. мали продемонструвати територію розселення українців поза прив'язкою до тодішніх міждержавних кордонів, зокрема й спростувати польську офіційну статистику стосовно етнічного складу населення Галичини. Згодом виставку представили публіці у Перемишлі, Станиславі, Дрогобичі, Коломиї та Тустановичах, а пізніше, за підтримки Українського наукового інституту, у Берліні [20, с. 43].

Одним з найбільш резонансних виставкових проєктів Музею НТШ у 1930-ті роки стала виставка «Полісся», проведена у його залах 6 березня — 18 квітня 1938 року за підтримки Товариства прихильників Культурно-історичного музею НТШ. Експонати виставки репрезентували відвідувачам різні грані традиційної народної культури цього самобутнього українського краю — побут, житло, ремесла та промисли, мистецтво, селянські типажі. Частиною виставки були публічні лекції («поліські вечори»), що стосувалися історії та культури поліщуків, прочитані українськими фахівцями. Зокрема, Філарет Колесса виступив з доповіддю про народну пісню Полісся, Ірина Гургула — про народне мистецтво, Калістрат Добрянський — звичаї та вірування, Роман Гарасимчук — традиційну матеріальну культуру поліщуків. Молодий мовознавець, лексикограф, редактор часопису

«Українська книга» Богдан Романенчук виголосив доповідь про поліський край у літературних творах, а Володимир Шиприкевич — у спогадах мандрівників, що відвідували цей український терен. В. Кубійович розповідав про етнічний «портрет» Полісся, а Іван Раковський, голова НТШ — про антропологію поліщуків [21, с. 108—109].

Виставка користувалася чималим успіхом, про що свідчать дані щодо її відвідування, подані у «Хроніці НТШ». Згідно з ними, виставку відвідали 1682 особи, що склало майже половину усіх відвідувачів музею у 1938 році [22, с. 98]. Загалом поліська виставка була не лише суто виставковим, а комплексним культурним та громадським починанням, проведення якого стало підсумком поєднання зусиль музейників та дослідників з НТШ.

Після успіху поліської виставки, Музей НТШ узявся за підготовку наступної, що мала бути проведена за організаційним зразком першої та присвячена іншому українському етнографічному регіону — Лемківщині. Для цієї мети музей тісно співпрацював з українським музеєм «Лемківщина» у Сяноку. Зокрема, колеги з «Лемківщини» підготували придбані львів'янами для виставки ляльки-манекени [23, с. 156]. Усього Музей НТШ для виставки отримав із Сяноку 182 предмети, у тому числі чотири ікони роботи Лева Геца [23, с. 156]. Деякі предмети музей позичив в українському музеї товариства «Бойківщина» у Самборі (у збірці якого були не лише бойківські артефакти) [24, арк. 104].

Проте тривала робота музейників з підготовки виставки виявилася марною. На тлі загострення міжнародної ситуації у Європі у березні 1939 року (проголошення незалежності орієнтованою на Берлін Словаччиною, проголошення незалежності Карпатської України та окупація нацистами Чехії), місцева польська влада, що вбачала політичний підтекст у будь-якому українському культурному починанні, заборонила її проведення [25, арк. 98]. Протест Ради Товариства українських наукових працівників книгозбірень і музеїв у Львові, автори якого підкреслювали, що виставка матиме лише науково-етнографічний характер, а її скасування завдає Музею НТШ значних збитків, наслідків не мав [26, с. 137—138].

Спроба провести лемківську виставку стала останнім виставковим починанням в історії Музею НТШ. У вересні 1939 року агресія тоталітарних режимів

зруйнувала Польську державу. Включення західно-українських земель до складу СРСР стало початком «радянзації» усіх сфер суспільного життя, зокрема й музейництва, у ході якої Культурно-історичний музей НТШ був розформований.

Висновки. У міжвоєнний період, передусім у 1930-х рр., Музей НТШ став одним з важливих «вузлів» цілої мережі соціальної та культурної комунікації української спільноти Львова та Галичини. Розбудова музейної збірки, функціонування його постійної експозиції, підтримання діяльності установи загалом відбувалися за участі активних дарувальників та жертводавців, вимагали значних добровільних зусиль членів української громади, втілених, зокрема, у роботі Товариства прихильників музею. Водночас, проведення учнівських екскурсій залучало Музей НТШ в український освітній простір Львова, що певною мірою протиставляв себе домінуючому в освіті польському дискурсу, підтримуваному тодішньою владою.

Основою функціонування музею як українсько-госередку поліетнічного міста стало проведення на його площах мистецьких та просвітницьких виставок. Їхня організація вимагала сполучення зусиль самих музейників, українських мистців, фотографів, науковців та освітян. Викликаючи жвавий інтерес преси, виставки в музеї ставали багатопрофільними культурними проектами, вагомими зокрема й з погляду фінансових інтересів установи. Вони також сприяли співпраці між українськими музейними інституціями. Представляючи роботи митців з-поза меж Галичини та Польщі, виставкові проекти, що реалізовувалися у музейній локації, набували загальноукраїнського та міжнародного вимірів, виконували роль дієвого стимулу культурного й громадського життя української спільноти різних країн.

1. Гах І. *Великий дар Митрополита (III)*. URL: zbruc.eu/node/13966 (дата звернення 17.05.2023 р.).
2. Голод І.В. *Асоціація незалежних українських мистців. ЕСУ*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL: <https://esu.com.ua/article-44472> (дата звернення: 23.05.2023 р.).
3. Гах І. *АНУМ: в ногу з європейським мистецтвом*. URL: <https://photo-lviv.in.ua/anum-v-nohu-z-jevropejskym-mystetstvom/>
4. Регейло З.Я. *Асоціація незалежних українських митців у Галичині (1931–1939): тернистий шлях інтеграції в європейський культурний простір*. URL:

- https://shron1.chtyvo.org.ua/Reheilo_Zinovii/Aso-tsiatsiia_nezaleznykh_ukrainskykh_myttiv_u_Halychyni_1931_1939.pdf (дата звернення: 01.06.2023 р.).
5. Волинська О. Внесок у розвиток художньої освіти митців Галичини. URL: http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/6103/4/pdf24_merged-58-80.pdf (дата звернення: 01.06.2023 р.).
6. *Каталог вистави образів, улаштованої заходами НТШ та «Українського товариства прихильників мистецтва» у Львові*. Львів, 1933.
7. Артимишин П. *Журналіст «The Manchester Guardian» з Олексою Новаківським на виставці у Львові*. 23 січня 2023 р. URL: <https://localhistory.org.ua/rubrics/photo/zhurnalist-the-manchester-guardian-z-oleksoiu-novakivskim-na-vistavtsi-u-lvovi/> (дата звернення: 02.06.2023 р.).
8. Береговська Х. *Святослав Гординський. Творчість за пів століття*. Львів: Априорі, 2019. 208 с.: іл.
9. Гор С. Виставка малюнків у музеї Наукового Товариства ім. Шевченка. *Назустріч*. 1934. 1 листопада.
10. АНУМ. *Виставка малюнків і гравюр Олени Кульчицької. Музей НТШ. Каталог*. Львів, 1933.
11. Веденєєв Д.С., Шевченко С. *Розвідник «Ярема» і підпільник «Зот»*. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/rozvidnik_yarema_i_pidpilnik_zot.html. 18.08.2000 р. (дата звернення: 14.05.2023 р.).
12. Патрон І. Фотограф та кінорежисер Юліан Дорош — популяризатор української фотографії. *Українське літературознавство*. 2020. № 85. С. 1—22. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/uls.2020.85.3158>
13. *ЦДДА України у Львові*. Ф. 309 (Наукове товариство ім. Шевченка, м. Львів). Оп. 2. Спр. 29. Арк. 2.
14. У. С. Наша Батьківщина у Світліні. *Нова Хата*. 1935. № 22.
15. *Українське фотографічне Товариство. Восьма виставка української мистецької фотографії. Музей НТШ*. Львів, 1938.
16. Стасів В.Я. Роль товариства «Відродження» у русі за тверезість Галичини у 1920-х—1930-х рр. *Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія»*. Вип. 1 (32). 2014. С. 37—40.
17. *Хроніка НТШ*. 1933. Ч. 71.
18. Нижанківська М. Вистава народних тканин і вишивок. *Нова хата*. 1935. 1 жовтня.
19. *Хроніка НТШ*. 1937. Ч. 73.
20. Савенко Т. Міжнародна наукова діяльність членів НТШ у міжвоєнний період. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. Тернопіль, 2014. Вип. 1. Ч. 3. С. 40—45.
21. Етнографічна вистава Полісся в Музеї Наукового товариства ім. Шевченка. *Наша Батьківщина*. 1938. Ч. 4. С. 108—109.
22. *Хроніка НТШ*. 1939. Ч. 74.
23. Сидор О. Лев Гец і музей «Лемківщина» в Сяноці. *Пам'ятки України*. Київ, 1995. № 3. С. 153—158.

24. ДАЛО. Ф. 1245 (Самбірський музей товариства «Бойківщина»). Оп. 1. Спр. 94. Арк. 104.
25. ЦДДА України у Львові. Ф. 309 (Наукове Товариство ім. Шевченка, м. Львів). Оп. 1. Спр. 180. Арк. 98.
26. Кушнір В. *Музей Наукового товариства ім. Шевченка. (1892—1940 рр.)*. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2021. 192 с.

REFERENCES

- Gah, I. (2013). *Great gift of the Metropolitan (III)*. Retrieved from: zbruc.eu/node/13966 (access date 05/17/2023) [in Ukrainian].
- Holod, I.V. (2001). Association of Independent Ukrainian Artists. *ESU*. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine. Retrieved from: <https://esu.com.ua/article-44472> (access date: 05/23/2023) [in Ukrainian].
- Gah, I. (2016). *ANUM: in step with European art*. Retrieved from: <https://photo-lviv.in.ua/anum-v-nohu-z-jevropejskym-mystetstvom/> (access date: 06/06/2023) [in Ukrainian].
- Regheilo, Z. (2019). *The Association of Independent Ukrainian Artists in Galicia (1931—1939): the thorny path of integration into the European cultural space*. Retrieved from: https://shron1.chtyvo.org.ua/Reheilo_Zinovii/Asotsiatsiia_nezaleznykh_ukrainskykh_myttiv_u_Halychyni_1931_1939.pdf (date of application: 01.06.2023) [in Ukrainian].
- Volynska, O. (2005). *Contribution to the development of artistic education of Galician artists*. Retrieved from: http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/6103/4/pdf24_merged-58-80.pdf (access date: 05/21/2023) [in Ukrainian].
- (1933). *Catalogue of the exhibition of images organized by the NTSh and the «Ukrainian Society of Art Supporters» in Lviv*. Lviv [in Ukrainian].
- Beregovska, H. (2019). *Sviatoslav Gordynskij. Artist works for a half of century*. Lviv: Apriory [in Ukrainian].
- Artymishyn, P. (2023, January 23). *Journalist of «The Manchester Guardian» with Oleksa Novakivskij at the exhibition in Lviv*. Retrieved from: <https://localhistory.org.ua/rubrics/photo/zurnalist-the-manchester-guardian-z-oleksoiu-novakivskim-na-vistavtsi-u-lvovi/> (access date: June 2, 2023) [in Ukrainian].
- Hor, S. (1934). Exhibition of drawings in the museum of the Scientific Society named after Shevchenko. *Towards*. Lviv [in Ukrainian].
- (1933). *ANUM. Exhibition of drawings and engravings by Olena Kulchytska. Museum of the Shevchenko Scientific Society. Catalogue*. Lviv [in Ukrainian].
- (2000). Vedeneev, D., & Shevchenko, S. Scout «Yarema» and underground «Zot». Retrieved from: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/rozvidnik_yarema_i_pidpilnik_zot.html 18.08.2000 (date of application: 05/14/2023) [in Ukrainian].
- Patron, I. (2020). Photographer and film director Yulian Dorosh is a popularizer of Ukrainian photography. *Ukrainian literary studies*, 85, 1—22. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/uls.2020.85.3158> [in Ukrainian].
- Central State Archives of Ukraine in Lviv. F. 309. Op. 2. Ref. 29. Ark. 2 [in Ukrainian].
- U. S. (1935). Our Motherland in Photo. *New House*, 22 [in Ukrainian].
- (1938). *Ukrainian Photographic Society. The eighth exhibition of Ukrainian art photography. Museum of the Shevchenko Scientific Society*. Lviv [in Ukrainian].
- Stasiv, V. (2014). The role of the «Revival» society in the movement for the sobriety of Galicia in the 1920s—1930s. *Scientific bulletin of the Uzhhorod University. «History» series* (Vol. 1 (32), pp. 37—40) [in Ukrainian].
- (1933). *Chronicle of the Shevchenko Scientific Society* (Vol. 71). Lviv [in Ukrainian].
- Nyzhankivska, M. (1935, October 1). Exhibition of folk fabrics and embroideries. *New house*. Lviv [in Ukrainian].
- (1937). *Chronicle of the Shevchenko Scientific Society* (Vol. 73) [in Ukrainian].
- Savenko, T. (2014). International scientific activity of members of the National Academy of Sciences in the interwar period. *Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. Series: History* (Issue 1, part 3, pp. 40—45). Ternopil [in Ukrainian].
- (1938). Ethnographic exhibition of Polissia in the Museum of the Scientific Society named after Shevchenko. Shevchenko Scientific Society. *Our Motherland* (Part 4, pp. 108—109) [in Ukrainian].
- (1939). *Chronicle of the Shevchenko Scientific Society* (Part 74). Lviv [in Ukrainian].
- Sydor, O. (1995). Lev Gets and the «Lemkivshchyna» museum in Syanok. *Historical Sights of Ukraine*, 3, 153—158) [in Ukrainian].
- State Archives of Lviv Oblast. F. 1245 (Sambir museum of the «Boikivshchyna» society). Op. 1. Ref. 94. Ark. 104 [in Ukrainian].
- Central State Archives of Ukraine in Lviv. F. 309 (Shevchenko Scientific Society, Lviv). Op. 1. Ref. 180. Ark. 98 [in Ukrainian].
- Kushnir, V. (2021). *The Museum of the Shevchenko Scientific Society (1892—1940)*. Lviv [in Ukrainian].